

VAI TRÒ CỦA DO THÁI GIÁO TRONG HỆ THỐNG CHÍNH TRỊ ISRAEL

*Trần Thùy Phương**

*Lê Đức Hạnh***

Do Thái giáo là nhóm tôn giáo lớn nhất ở Israel, được đánh giá là nhóm tôn giáo - dân tộc. Theo số liệu thống kê của CIA, dân số Israel tính đến tháng 7 năm 2013 là 7.821.850 người. Trong tổng dân số của Israel, người Do Thái chiếm 75,1%; còn lại, 20,7% là người Arab, ngoài ra 4,2% là người Bedouin, Copts¹, Druze và Ethiopia. Trong tổng dân số Israel, Do Thái giáo chiếm 75,1%; Hồi giáo 17,4%; Kitô giáo 2%, đạo Druze 1,6%; số còn lại 3,9% gồm những người nhập cư từ Nga và những người Do Thái được xem là thế tục. Như vậy tôn giáo lớn nhất ở Israel là Do Thái giáo; tiếp đó là Hồi giáo và Kitô giáo; đạo Druze chiếm tỷ lệ nhỏ nhất.

Xuất phát từ vị thế của Do Thái giáo trong xã hội Israel nói chung, trong đời sống chính trị Israel nói riêng, bài viết sẽ đi sâu nghiên cứu mối quan hệ giữa Do Thái giáo với hệ thống chính trị Israel, từ đó đánh giá và dự báo cho sự phát triển của mối quan hệ này.

1. Do Thái giáo trong hệ thống chính trị Israel

1.1. Do Thái giáo trong thể chế chính trị

Người Do Thái cho rằng, tôn giáo của họ đã gắn kết với chính trị ngay từ sơ khai, từ các sự kiện thể hiện trong Kinh thánh Do Thái, khi Joshua dẫn quân đi xâm lược xứ Canaan². Câu chuyện được trích ra ấy chính là yếu tố tôn giáo, còn yếu tố chính trị ở đây là sự cạnh tranh, chinh phục lãnh thổ, giành quyền kiểm soát, cách thức trị vì, quản lý lãnh thổ bằng cộng đồng tôn giáo hay cộng đồng dân tộc... Như vậy, ngay từ trong Kinh thánh Do Thái đã định hình mối quan hệ giữa Do Thái giáo và chính trị.

Mâu thuẫn tôn giáo giữa dân tộc Israel và các dân tộc khác lớn dần thành mâu thuẫn chính trị. Cụ thể, vì mâu thuẫn giữa người Do Thái và các dân tộc khác, dẫn đến cuộc đại thảm sát người Do Thái của Đức Quốc xã (*Holocaust*). Dân Do Thái phải lang bạt, bị kỳ thị; khủng khiếp khi họ là nạn nhân bị thảm sát chính là một trong những cơ sở quan trọng thúc đẩy việc thành lập Nhà nước Israel. Theo các nhà khoa học, nếu xét ở khía cạnh tích cực thì mâu thuẫn là cần thiết để thúc đẩy sự phát triển của một xã hội nếu nó không ảnh hưởng xấu đến nhà nước và xã hội; song nếu nhìn nhận tiêu cực thì mâu thuẫn là không thể chấp nhận. Mâu thuẫn của người Do Thái với thế giới đã bị nhìn nhận tiêu cực, người Do Thái và cả Do thái giáo từ đó bị coi là hiếu chiến và hay tranh chấp.

* Thạc sĩ, Viện Nghiên cứu Châu Phi và Trung Đông

** Tiến sĩ, Viện Nghiên cứu Châu Phi và Trung Đông

Bởi gắn kết với tôn giáo nên yếu tố dân chủ trong thể chế chính trị của Israel khác biệt rõ rệt so với những xã hội dân chủ khác. Israel được coi là có thể chế chính trị dân chủ bởi đây là quốc gia bầu cử tự do, chuyển giao quyền lực giữa chính phủ các nhiệm kỳ rất hòa bình. Tuy vậy, dân chủ ở Israel khác với dân chủ ở các nhà nước phương Tây bởi quốc gia này đã và đang tiếp tục đối đầu với nhiều vấn đề riêng biệt, đó là dấu ấn đau thương từ nạn diệt chủng Holocaust, sự tấn công khủng bố, chiến tranh³, đường biên giới với Palestine chưa được phân định..., do đó xã hội dân chủ Israel vẫn cần tôn giáo để duy trì các yêu cầu xã hội. Mức độ can thiệp của Do Thái giáo vào đời sống chính trị của Israel là thấy rõ. Mặc dù là một xã hội dân chủ song các truyền thống Do Thái đã in đậm trong thái độ và giá trị nhân cách của người dân, tạo nên khác biệt tiêu biểu của Israel so với các xã hội dân chủ khác. Cụ thể là, sống trong xã hội dân chủ song các tín đồ Do Thái giáo bị ràng buộc theo luật tôn giáo Halakha, nên mỗi người Israel cần nỗ lực gấp đôi, vừa hoàn thành nhiệm vụ công dân vừa làm tròn các quy định tôn giáo. Người Israel phải cố gắng nhiều hơn công dân của xã hội dân chủ khác để không chỉ đáp ứng những quy định chính trị mà còn phải thỏa mãn yêu cầu về đạo đức tôn giáo, giá trị dân tộc.

Nhiều nhà nghiên cứu chính trị ở Israel phản đối việc đưa các quy định tôn giáo vào luật bởi như vậy là không mang tính dân chủ. Nhiều nghiên cứu cho thấy, người dân càng đưa ra nhiều yêu cầu về tôn giáo thì giá trị dân chủ trong đời sống chính trị càng giảm đi và ngược lại. Nhà nước Israel cũng không có ý định áp đặt các quy định tôn giáo vào các lĩnh vực có tính cá nhân. Hơn nữa,

Nghị viện Israel cũng sẽ không chấp nhận mọi quy định mà các giáo sỹ đề xuất. Nếu như các đảng phái chính trị ở Israel đều rất ủng hộ hình thành hiến pháp giúp xây dựng nền tảng để Nghị viện ban hành các bộ luật, các luật; song không nhóm tôn giáo nào muốn xây dựng thành công và phổ biến hiến pháp đó bởi sợ động chạm đến quyền lợi của tôn giáo mình. Đó cũng là một trong những lý do cơ bản mà đến nay Israel vẫn chưa có hiến pháp. Cụ thể là từ khi thành lập nhà nước Do Thái cho đến nay đã là gần 70 năm, rất nhiều lần nhà nước Israel đã xây dựng dự thảo Hiến pháp song cho đến nay Hiến pháp Israel vẫn chưa ra đời.

Các nhà nghiên cứu đánh giá rằng, mặc dù Israel là quốc gia dân chủ, song các nhà quản lý lại đề cao vai trò quan trọng của Do Thái giáo, bởi những quy định trong Do Thái giáo chỉ rõ những gì cá nhân có thể và không thể làm. Ảnh hưởng của Do Thái giáo với niềm tin cá nhân rất lớn, nên những nhà quản lý rất muốn lồng các điều răn trong Do Thái giáo vào các quy định, các luật của nhà nước. Do đó, mặc dù các quy định trong Do Thái giáo rất phức tạp song đã được sử dụng nhiều trong chính trị của Israel. Chẳng hạn về quan điểm có coi tiếng Hebrew là ngôn ngữ chính thức của Israel hay không? Do Thái giáo quy định phải sử dụng tiếng Hebrew vì đó là ngôn ngữ của người Do Thái; theo đó, các giáo dân từ phái Chính thống đến Bảo thủ, cái cách đều phải tuân thủ; những người không theo Do Thái giáo song bởi mang niềm tin Do Thái nên cũng chấp nhận dễ dàng quy định ấy. Do vậy, tất cả người Do Thái ở Israel mặc dù theo Do Thái giáo hay là thế tục đều coi tiếng Hebrew là ngôn ngữ chính thức.

Người Do Thái ở Israel đánh giá rằng, Do Thái giáo và thể chế dân chủ ở Israel đều dựa trên nền tảng lòng trung thành, có tổ chức; đều sử dụng các học thuyết để thu hút người dân và phân biệt họ với những nhóm người khác; các học thuyết đều rất linh hoạt; đều chứa đựng những vấn đề cao cả và cả những vấn đề đời thường; đều liên kết các cá nhân thông qua gia đình; những người đứng đầu là các cá nhân kiệt xuất và sáng tạo; cả tôn giáo và chính trị đều năng động, chứa đựng cả yếu tố đơn giản và cực đoan, tôn giáo có thể hỗ trợ chính trị rất đáng tin cậy và ngược lại...

1.2. Do Thái giáo và nhà nước Israel

Hai nền tảng đề hình thành nên Nhà nước Israel chính là Nghị viện Israel (*The Nghị viện Israel*) và Hội Chủ nghĩa Phục quốc Do Thái (*Zionist Organization*). Do Thái giáo có ảnh hưởng lớn đối với nhà nước Israel, thể hiện rõ ở các đặc điểm sau:

Tác động từ Do Thái giáo đối với đời sống chính trị ở Israel rất lớn, thể hiện rõ ở chính phủ liên minh. Những người ưu tú từ các đảng phái tôn giáo sẽ nỗ lực giành vị trí cao trong chính phủ liên minh, hoặc tạo ảnh hưởng lớn với những đại diện từ các đảng tham gia liên minh. Từ đó, chính trị gia từ các nhóm tôn giáo sẽ trở thành lực lượng chính trị quan trọng của nhà nước, buộc cả những người ủng hộ và không ủng hộ đều phải tuân thủ. Mà từ trước đến nay, hầu như trong chính phủ liên minh, các đảng phái tôn giáo hầu hết là Do Thái giáo, nên có thể thấy ảnh hưởng lớn của tôn giáo này đến nhà nước Israel.

Thông qua chính trị, Do Thái giáo đã thể hiện được vai trò to lớn và giải quyết được các yêu cầu tôn giáo của mình. Nhà nước

Israel là nơi các nhóm tôn giáo tham gia liên minh chính trị đưa tiêu chuẩn tôn giáo của mình trở thành những quy định, thậm chí là những luật mang tính quốc gia. Từ đó, quyền lực tôn giáo đã được nâng cấp thành quyền lực chính trị. Hơn thế nữa, những luật này có thể tiếp tục được nâng tầm, thông qua những quy định của hệ thống chính trị dân chủ hóa, trở thành những quy định mà chính phủ có thể can thiệp sâu vào đời sống cá nhân. Nếu không theo cách đó, khó có thể buộc các cá nhân thực hiện các yêu cầu tôn giáo này. Ví dụ, sau bầu cử Nghị viện (Knesset) lần thứ 6 vào tháng 2 năm 1965, Đảng Tôn giáo Quốc gia (*National Religious Party - NRP*) tại Israel thắng cử. Đảng này đề ra các quy định sau: +) Nghiêm ngặt thực hiện ngày lễ Sabbath theo truyền thống; +) Tuân thủ Quy định Thời gian Lao động và Nghỉ ngơi trong lễ Sabbath, cụ thể: đóng cửa các Ashdod¹, đóng cửa các quán cà phê, nhà thuốc, nhà hàng, bãi biển...; hạn chế hoạt động thương mại, thậm chí cấm trồng trọt trong ngày Sabbath, áp dụng không chỉ với các giáo dân mà cả ở những khu định cư phi tôn giáo, trường hợp đặc biệt phải đề xuất và được Bộ các Vấn đề Tôn giáo cho phép; +) Hạn chế giải phẫu trong y tế; +) Tăng cường ngân sách cho giáo dục tôn giáo... Quy định ấy trước tiên là quan điểm của NRP nhưng do NRP là đảng giành vị thế cao nhất trong Nghị viện, do đó đảng phái khác buộc phải tuân thủ.

1.3. Do Thái giáo và nội các chính phủ

- Xét từ thể chế chính trị:

Israel chưa có hiến pháp chính thức nên nước này sử dụng hai văn bản quan trọng, được coi như luật tối thượng của Israel, gồm: 1) Một là: Luật Di trú 5709-1949: quy định

khung khổ pháp lý của việc hình thành chính phủ ở Israel, quy định chức năng của Cơ quan Lập pháp Israel, tổng thống và chính phủ. 2) Hai là: Mười một Luật Cơ bản (*The Eleven Basic Laws*) được coi như cơ sở để Nghị viện (Knesset) ban hành các quyết định. Đặc biệt năm 1995, hệ thống tư pháp Israel thực hiện một bước cải cách quan trọng, ấn định vị thế cho Mười một Luật Cơ bản, coi đó như hiến pháp mới. Tại Nghị viện khóa XVI năm 2003, Ủy ban Hiến pháp, Luật pháp và Tư pháp của Israel đã thảo luận về bản “Hiến pháp đồng thuận” để trình lên Nghị viện; Ủy ban này vẫn tiếp tục thảo luận trong Nghị viện khóa XVII năm 2007, để xây dựng hiến pháp chính thức.

Trong khi Israel chưa có hiến pháp chính thức, nhóm Do Thái giáo chính thống khuyến nghị chính phủ nên sử dụng kinh Torah như hiến pháp của nhà nước Israel. Song do thể chế chính trị của Israel không phải là nhà nước thần quyền nên không thể coi kinh Torah là hiến pháp chính thức, kinh Torah chỉ được coi là văn bản tham khảo cho các quy định của nhà nước. Do không được đáp ứng đề xuất trên, các tổ chức chính trị đối lập trong đó có đảng chính trị do người Chính thống giáo đứng đầu đã chỉ trích gay gắt chính phủ đương nhiệm, cho rằng chính phủ quá bị động và hoạt động kém hiệu quả.

Ở Israel, chính phủ và các nhóm tôn giáo có mối liên hệ khăng khít không tách rời. Lý do bởi, cả Nghị viện và nội các chính phủ Israel đều tuân thủ nguyên tắc: Số lượng các đảng chính trị trong hệ thống bầu cử, các đảng liên minh trong chính quyền mới, các thành viên của chính phủ mới... được kế thừa theo cơ cấu của chính phủ tiền nhiệm⁵. Nguyên tắc “chính phủ mới sẽ phải tuân thủ và duy trì mối liên hệ với các nhóm tôn giáo

như của chính phủ tiền nhiệm” ấy đã chi phối sự phát triển của thể chế và cả hệ thống chính trị, cho thấy mối liên hệ chặt chẽ giữa tôn giáo và nội các; các nhóm tôn giáo chiếm thiểu số không tác động nhiều đến quyết định của Nghị viện, các nhóm tôn giáo chiếm đa số mới là tác nhân có ảnh hưởng lớn đến Nghị viện.

Trong Tuyên ngôn Độc lập Israel, quan điểm tôn giáo Do Thái cũng được thể hiện rõ. Tuyên ngôn viết: “Nhà nước Israel... đảm bảo toàn bộ sự bình đẳng về quyền xã hội và chính trị cho tất cả các công dân mà không phân biệt tôn giáo, dân tộc, giới tính...; Nhà nước đảm bảo tự do tôn giáo, tín ngưỡng, ngôn ngữ, giáo dục, văn hóa; Nhà nước bảo vệ vùng Đất Thiêng⁶ cho mọi tôn giáo”⁷.

Điểm quan trọng thể hiện sự gắn kết giữa tôn giáo và chính trị còn thể hiện trong hệ thống tư pháp. Cụ thể là ngoài hệ thống tòa án như nhiều quốc gia khác gồm tòa địa phương, tòa phúc thẩm, tòa thượng thẩm, tòa tối cao...; ở Israel còn có tòa án tôn giáo. Tòa án tôn giáo sẽ chịu trách nhiệm xét xử các vi phạm cá nhân liên quan đến tôn giáo, bao gồm việc kết hôn, ly hôn, nuôi dưỡng, giám hộ, nhận con nuôi... Mỗi tôn giáo sẽ có tòa án tôn giáo riêng chịu trách nhiệm quy định và phân xử. Các tòa án tôn giáo ở Israel bao gồm Tòa án Do Thái giáo, Tòa án Hồi giáo Sharia, Tòa án Tôn giáo Druze, Tòa án Công giáo⁸.

- Xét từ các đặc điểm của hệ thống chính trị:

Israel là một quốc gia dân chủ nghị viện. Yếu tố dân chủ thể hiện rõ trong định nghĩa của Nghị viện “Cơ hội để mọi người có thể thực hiện quyền tối thượng của mình là vào thời điểm bầu cử”⁹.

Chính phủ Israel rất quan tâm đến việc cân bằng tỷ lệ các thành viên từ các đảng phái chính trị, từ đó duy trì và củng cố quyền lực, thậm chí là yêu cầu tôn giáo cho các chính đảng tham gia liên minh. Chính phủ gồm hai nhóm, nhóm các thành viên thuộc Nghị viện và nhóm các thành viên không thuộc Nghị viện. Nếu như trước đây, có rất ít các thành viên nội các đồng thời là thành viên của Nghị viện thì đến nay, con số này đã tăng lên nhiều. Chính phủ Israel luôn đánh giá cao việc các thành viên chính phủ đồng thời là thành viên Nghị viện. Để cân bằng giữa các thành phần nội các đáp ứng nguyện vọng của các đảng tham gia liên minh, nếu số lượng các thành viên chính phủ đồng thời là thành viên Nghị viện quá ít, chính phủ sẽ phải sử dụng đến một số kỹ thuật như chia tách hoặc xóa bỏ các bộ, đổi chỗ các vụ trong các bộ, hoặc thậm chí trực tiếp chỉ định các thứ trưởng...

Quan hệ của tôn giáo nói chung, Do Thái giáo nói riêng với nội các rất chặt chẽ, thể hiện rõ ở việc trong nội các Israel tồn tại Bộ Các vấn đề tôn giáo. Bộ này chịu trách nhiệm quản lý và giải quyết những sự việc liên quan đến các tôn giáo trong xã hội Israel, gồm một loạt các vấn đề như giáo phái tôn giáo, quyền hạn của tòa án tôn giáo, đăng ký kết hôn, giải quyết ly hôn... Bộ này là cơ quan cao nhất thuộc chính phủ được thành lập để giải quyết các công việc liên quan đến đời sống tôn giáo. Riêng với Do Thái giáo, bộ Các vấn đề tôn giáo được giao nhiệm vụ cùng với Nghị viện giám sát việc chấp hành quy định về phép kiêng cử trong ăn uống của người Do Thái (gọi là *kashrus*).

2. Đánh giá về vai trò của tôn giáo trong hệ thống chính trị Israel

Thứ nhất, trong hệ thống chính trị Israel, Do Thái giáo được đánh giá là có vai trò rất quan trọng.

+) Vai trò của tôn giáo trong hệ thống tư pháp: Israel chưa có hiến pháp mà chỉ sử dụng các luật làm quy chuẩn thực hiện các vấn đề của xã hội. Trong các luật ấy, Israel sử dụng nhiều quy định trong các văn bản tôn giáo, cụ thể là kinh Torah, làm các quy định chung của nhà nước.

+) Vai trò của tôn giáo trong hệ thống các cơ quan hành pháp: Nhà nước Israel có quan hệ chặt chẽ với Do Thái giáo, cụ thể là trong hệ thống hành pháp có Bộ Các vấn đề tôn giáo, trong hệ thống tư pháp có Tòa án Tôn giáo. Người đứng đầu Bộ Các vấn đề tôn giáo là người Do Thái giáo Chính thống. Cộng đồng Do Thái giáo Chính thống tuy có quy mô nhỏ song lại là lực lượng có quyền lực chính trị rất lớn ở Israel, là đối tượng có ảnh hưởng rất mạnh với các cơ quan bầu cử ở Israel. Đảng chính trị của cộng đồng Do Thái giáo Chính thống không chỉ có quyền cao nhất đối với Bộ Các vấn đề tôn giáo, mà còn với cả Bộ Giáo dục. Quyền lực đó đã tạo ra cơ hội để đưa phần lớn nguồn kinh phí từ chính phủ về nhóm Do Thái giáo Chính thống. Thay đổi mạnh mẽ các thành phần trong hệ thống chính trị đã tác động rất lớn đến vị trí và quyền lực của các giáo phái Do Thái trong bối cảnh các giáo phái này đã phần nào phải thay đổi cả về quan điểm và các hoạt động thực tế. Lo ngại việc hệ thống chính trị bị ảnh hưởng quá lớn từ tôn giáo, những đảng chính trị thế tục đang kêu gọi xóa bỏ Bộ Các vấn đề tôn giáo trong hệ thống chính trị Israel, song điều đó khó có khả năng hiện thực hóa. Về lĩnh vực tư pháp, hệ thống tòa án ở Israel không được coi là những cơ quan cao nhất giám sát các hoạt

động của xã hội bởi còn phụ thuộc vào tòa án tôn giáo, yếu tố này đã được ghi chú rõ ràng trong các nguyên tắc luật pháp mà Nghị viện ban hành.

+Vai trò của nhân vật có tiếng nói tôn giáo quan trọng nhất: Chủ tịch đảng Shas là ông Rabbi Ovadiah Yosef¹⁰ là niềm tự hào, là người có tiếng nói và có vị trí xã hội quan trọng không chỉ với giáo dân Do Thái, giáo dân Do Thái Chính thống mà với đa số người Israel. Từ khi còn trẻ, Rabbi Ovadiah đã đấu tranh không ngừng cho việc đồng nhất và nâng cao vị thế cho người Do Thái nói chung, người Do Thái có xuất xứ từ Phương Đông trong mối quan hệ chung với cả cộng đồng Do Thái. Rabbi Ovadiah còn là người có công lớn trong việc cập nhật và nâng cao giá trị văn hóa của người Do Thái từ các nước Bắc Mỹ.

Thứ hai, niềm tin Do Thái giáo luôn gắn liền với các quan điểm chính trị từ những ngày sơ khai thành lập nhà nước cho đến nay.

Có thể thấy tôn giáo có vai trò thực sự quan trọng đối với người Do Thái nói chung, người Israel nói riêng. Năm 1948, Israel thành lập nhà nước, số phận của người Do Thái đã có thay đổi lớn khi họ trở thành công dân tự do của một quốc gia. Những giáo dân Do Thái ngoan đạo coi đó là sự cứu chuộc, những người không theo đạo hoặc những người bài bác tôn giáo cũng thấy được sự tương đồng của hiện thực ấy với các nội dung trong Kinh Thánh Do Thái Hebrew. Tuyên ngôn Độc lập của Nhà nước Israel đã tuyên bố Israel là nhà nước của người Do Thái, đảm bảo bình đẳng cho mọi công dân Israel mà không phân biệt dân tộc, tôn giáo, giới tính... Từ đó có thể thấy, chính trị Israel

từ khởi nguồn đã có liên hệ với Do Thái giáo, đặc biệt, Do Thái giáo đã gắn kết nhuần nhuyễn tinh dân tộc với các học thuyết tôn giáo, do đó tất cả những người Do Thái đều cảm nhận được tổ quốc của mình là Israel.

Ngày nay, trong thực tế cuộc sống, Do Thái giáo vẫn gắn kết chặt chẽ với người Do Thái dù họ có ở Israel hay không ở Israel. Những người Do Thái không sống ở Israel vẫn tuân thủ những học thuyết, nghi lễ, vẫn mang niềm tin theo kinh thánh Do Thái song cách thực hiện đã thay đổi nhiều qua từng giai đoạn, từng quốc gia. Người Do Thái hiện đại phải học cách điều chỉnh hành vi tôn giáo của mình cho phù hợp với quốc gia mà họ đang sống. Chẳng hạn việc phân loại những người Do Thái ở Mỹ chủ yếu là theo tiêu chí người đó theo phái Do Thái giáo Bảo thủ hay phái Do Thái giáo Cải cách; song phân loại người Do Thái ở Israel thì lại bởi họ có theo Do Thái giáo hoặc không theo Do Thái giáo. Những người không theo Do Thái giáo ở Israel lại khác hoàn toàn so với những người không theo Do Thái giáo ở Mỹ. Chẳng hạn ở Mỹ một số người vẫn tuân thủ quy định trong ngày lễ Sabbath, tuân thủ quy định ăn kiêng... song lại không coi mình là những giáo dân Do Thái; trong khi đó những người thực hiện các nghi lễ ấy ở Israel lại được xác định là tín đồ của Do Thái giáo Chính thống.

Thứ ba, Do Thái giáo có mối liên hệ chặt chẽ với nhà nước Israel.

Israel ủng hộ Do Thái giáo bởi cộng đồng người Do Thái chiếm đa số trong xã hội Israel. Tuy nhiên, đó đơn giản chỉ là ủng hộ chứ không phải là tuân thủ bởi nếu tuân thủ, Israel không còn duy trì được vị thế là quốc

gia dân chủ, vô hình chung sẽ trở thành nhà nước chính trị thần quyền. Các nhà nghiên cứu Israel cho rằng tôn giáo nhấn mạnh vào đặc điểm quốc gia dân tộc, vào sự khác biệt giai cấp; tôn giáo ủng hộ và củng cố mối quan hệ giữa luật pháp và người lãnh đạo; tôn giáo không cổ vũ cho những giá trị thiết yếu của một xã hội dân chủ; do đó xã hội dân chủ chỉ nên ủng hộ tôn giáo chứ không phục tùng tôn giáo.

Những yêu cầu của các giáo dân thường chỉ có lợi ích cho một nhóm nhỏ nên phải cân nhắc kỹ lưỡng để luật hóa. Có một vấn đề đặt ra cho hệ thống chính trị Israel đó là, nếu có quá nhiều đảng có ghế trong Nghị viện, các đảng nhỏ lại trở thành yếu tố then chốt của liên minh cầm quyền và thậm chí, chính phủ liên minh sẽ dễ dàng trở thành "con tin" của các đảng này. Các đảng này có thể gây sức ép buộc chính phủ phải làm theo yêu sách hoặc đường lối của họ, bởi việc họ rút khỏi chính phủ sẽ đẩy chính phủ đó rơi vào thế thiếu số. Tình trạng này khiến các chính phủ của Israel bất ổn. Điều này sẽ khó khăn hơn nếu đó là đảng tôn giáo bởi các đảng tôn giáo rất có thể sẽ áp đặt các yêu cầu tôn giáo để gây sức ép với chính phủ liên minh. Chẳng hạn, năm 1993, khi thỏa thuận hòa bình Oslo được ký kết giữa Israel và Palestine, đảng Shas của người Do Thái giáo Chính thống do không tán thành quyết định ký kết trên đã rút khỏi chính phủ liên minh, đẩy chính phủ của Thủ tướng Rabin rơi vào thế thiếu số.

Israel là một quốc gia rất khác biệt với xã hội dân chủ phương Tây bởi trong chính trị có sự đan xen chặt chẽ của tôn giáo. Tuy vậy, mặc dù biết rõ vai trò nền tảng của tôn giáo trong nội bộ Nhà nước Do Thái hiện

dại, song cũng phải cân nhắc mức độ ảnh hưởng của tôn giáo với nền chính trị Israel. Bởi điều đặc biệt là trong khi bản thân nhà nước Do Thái đang nỗ lực để hoàn thiện tính chất của một nhà nước dân chủ thì đa số người dân Israel lại phản đối việc phương Tây hóa.

Thứ tư, Do Thái giáo và các quy định chính trị ở Israel gần liền không thể chia tách.

Do Thái giáo và chính trị ở Israel gắn kết với nhau. Tôn giáo ở Israel có mối liên hệ mật thiết với chính trị, nhiều học thuyết và niềm tin Do Thái giáo đã được áp dụng vào các quy định chính trị. Chẳng hạn, nhìn chung đa số dân chúng Do Thái đang sống ở Israel đều không chấp nhận những người trên thực tế là người Do Thái song không theo Do Thái giáo, đồng thời không đồng ý cả với những người đã chuyển đạo. Cuộc tranh cãi về việc người Do Thái có nên theo Do Thái giáo hay không sẽ luôn là mâu thuẫn lớn giữa những người Do Thái theo Do Thái giáo và những người Do Thái thế tục. Những người Do Thái thế tục không muốn theo Do Thái giáo bởi hầu hết đây là các thế hệ công dân trẻ, họ tôn trọng những học thuyết tôn giáo song không muốn bị bó buộc bởi các học thuyết đó. Họ cũng không muốn thực hiện các nghi lễ thờ phụng rườm rà, tạo sức ép không đáng có cho cuộc sống của họ.

Người Do Thái tin tưởng vào sự kết nối giữa tôn giáo và chính trị. Giáo dân Do Thái giáo quan niệm rằng Israel là mảnh đất thiêng liêng của người Do Thái, do đó người Do Thái nên theo Do Thái giáo. Họ còn đưa ra nhiều ý kiến tâm đắc về mối quan hệ bền vững giữa Do Thái giáo và chính trị, đó là: -)

Người Do Thái phải luôn có trách nhiệm với đất nước; -) Những văn bản của Do Thái giáo là không lồ gồm vô số những báo cáo, những bản thảo, những trang viết..., việc tìm hiểu về nó không phải dễ dàng, do đó sẽ có người ngại thực hiện, nhưng đã là người Do Thái thì phải nỗ lực nghiên cứu Do Thái giáo; -) Sự chông chéo giữa tôn giáo và chính trị chỉ xuất hiện khi những người đứng đầu tôn giáo và chính phủ không hợp tác tốt với nhau.

Các quy định tôn giáo theo thời gian trở thành quy định xã hội. Theo đúng quy định của Do Thái giáo, người Do Thái không ăn thịt lợn, không làm việc trong ngày lễ Sabbath... Dần dà, từ những quy định tôn giáo đó trở thành quy định xã hội, các nhà hàng của người Do Thái cũng không phục vụ thịt lợn, các cửa hàng và doanh nghiệp Do Thái đóng cửa trong ngày Sabbath... Hay theo huấn lệnh trong Giáo luật Do Thái nêu rằng *"Người không được cho phép chúng cấm trại thường xuyên" (hanyayah)*, sau đó kinh Torah nói rằng *"Không đất nào được bán vĩnh viễn"*, tiếp đó sách Mishnah giải thích *"tuyệt đối cấm việc bán bất động sản ở Israel cho người không phải là Do Thái"*. Một loại những quy định từ giáo luật đã trở thành quy định chính trị, đó là ngày nay người Do Thái không được bán hay cho thuê nhà với những người không phải Do Thái¹¹.

Các quy định tôn giáo trở thành quy định chính trị cũng đã đóng góp lớn cho chính phủ trong việc bước đầu ngăn ngừa tội phạm. Cụ thể là, những quy định về tôn giáo và tâm niệm của cá nhân về các hành vi tôn giáo đã giúp các cá nhân dự đoán trước, hạn chế và không vi phạm những quy định, luật lệ của nhà nước. Điều thú vị là tôn giáo không chỉ cho người ta phải làm gì, làm thế

nào, cái gì đúng, cái gì sai..., nó chỉ phác họa cho các tín đồ những hình ảnh và khái niệm về thế giới, về cuộc sống, về cách hành xử..., để từ đó người ta tự tìm hiểu, suy nghĩ và hành động.

Thư năm, mức độ tham gia của các đảng phái vào chính trường tỷ lệ thuận với những ảnh hưởng tôn giáo của đảng đó với xã hội.

Khi tham gia vào chính trường, thủ lĩnh tôn giáo của một đảng phái không nhiều quyền thế, song các chính trị gia đại diện cho đảng phái đó sẽ có thêm rất nhiều quyền lực. Bởi các yếu tố gồm tôn giáo, chính trị, các vấn đề chính trị xã hội gắn với tôn giáo, các tổ chức và đảng phái chính trị, các nhóm lợi ích... có mối liên hệ chặt chẽ ràng buộc với nhau. Khi một thể chế chính trị mới thành lập, đảng phái nào thắng lợi sẽ đặt ra những mục đích riêng, phù hợp với quy định tôn giáo của đảng mình. Nói cách khác, nếu như khi nhìn vào một thể chế chính trị mới, những lợi ích của các nhóm tôn giáo chưa rõ ràng thì nhu cầu của nhóm chính trị đại diện cho tôn giáo đó đã rất cụ thể. Đảng chính trị nào thắng cử, học thuyết tôn giáo của đảng đó sẽ chiếm ưu thế và có tính chi phối.

3. Dự báo về quan hệ giữa tôn giáo và chính trị ở Israel trong giai đoạn tới

Mối quan hệ giữa tôn giáo và chính trị ở Israel trong giai đoạn tới có thể sẽ phát triển mang một số đặc điểm như sau:

Lo ngại về việc Israel trở thành một nhà nước chính trị thần quyền với các quy định tôn giáo được đưa vào hệ thống chính trị thông qua công cụ lập pháp hoặc thể chế đã phần nào giảm bớt.

Theo các nhà nghiên cứu đánh giá, cải cách các quy định tôn giáo do các đảng

chính thức trong Nghị viện và các đảng không có chân trong Nghị viện đề xướng sẽ rất chậm chạp, nó chỉ có thể đạt được kết quả nếu quốc hội và chính phủ xóa bỏ các chính sách bất thuận cho các đảng chính trị tôn giáo. Việc các nhóm chính trị phi tôn giáo đề xuất rút các đảng tôn giáo ra khỏi hệ thống chính trị Israel là phi thực tế và không khả thi.

Việc ý tưởng tách rời tôn giáo ra khỏi nền chính trị Israel cũng là không tưởng và vô ích, bởi vì lực lượng chính trị cổ vũ và hỗ trợ cho các đảng tôn giáo rất đông đảo, do đó không bao giờ họ chấp nhận tách tôn giáo khỏi chính trị. Để có thể ngăn chặn sự suy thoái trong chế độ dân chủ ở Israel, rất cần những chuyển biến triệt để trong việc cấu thành, xây dựng, hoạch định chức năng và giám sát thực hiện cho nội các Israel.

Trong thời gian tới, Do Thái giáo và vấn đề dân chủ hóa xã hội ở Israel sẽ cùng phát triển theo chiều hướng tốt, hiệu quả.

Điều gì đã tạo nên dân chủ ở Israel. Đó là khát vọng được tồn tại của một dân tộc, đó là nền tảng tôn giáo của đất nước Israel. Để nói về mối quan hệ giữa tôn giáo và chính trị, người Israel có câu "Trước khi là chính trị, đó là tôn giáo!". Nếu không có những ưu điểm ấy, người Israel sống trong một xã hội dân chủ song cũng không hạnh phúc; thậm chí nhà nước ấy sẽ sụp đổ, mà không cần quan tâm đến vị thế của quốc gia là gì. Các nhà nghiên cứu nói rằng "dân chủ, đó không chỉ là chính trị... một người khấn cầu để được tự do không chỉ đơn thuần để được là một công dân... mà hơn thế nữa để có nhân phẩm... người ta cầu mong được sống cuộc sống của họ theo cách của họ; một xã hội dân chủ là nơi đảm bảo cho sự tự do ấy mà

không cần quan tâm đến việc người đó có tôn giáo hay không theo tôn giáo"¹² Như vậy có thể nói, Do Thái giáo đấu tranh vì dân chủ và mục tiêu của Do Thái giáo là dân chủ.

Như vậy có thể thấy, trong xã hội Do Thái, Do Thái giáo và dân chủ khó có thể tách biệt, hai yếu tố này phụ thuộc lẫn nhau để cùng hoạt động có hiệu quả, cùng thúc đẩy nhau phát triển. Do vậy, cũng rất khó để tách biệt hoàn toàn Do Thái giáo ra khỏi chính trị Israel. Mặc dù mục tiêu ấy được đa số người trẻ tuổi mong muốn, song có thể thấy rằng sự tách biệt sẽ được thực hiện trong tương lai nhưng sẽ chỉ ở một mức độ nhất định.

Chú thích:

¹ Copts là giáo phái chính của Kitô giáo ở Ai Cập.

² Trong kinh thánh đã viết, trên đường rời khỏi Ai Cập, Moses sai 12 người được tuyển chọn từ 12 chi phái vào để thám sát xứ Canaan, trong số đó Caleb và Joshua. Sau 40 ngày sau, họ trở về mang theo các sản vật từ Canaan. Mặc dù đều đã chứng kiến sự trù phú của xứ Canaan, nhưng chỉ có Joshua và Caleb cổ thuyết phục đoàn dân đi lên chiếm lấy xứ; hậu quả là hai người suýt mất mạng vì bị dân chúng ném đá. Dân chúng kêu khóc đòi trở lại Ai Cập vì quá sợ hãi trước thành trì vững chắc và hình dáng cao lớn của dân Canaan, họ bần nhau bầu một lãnh tụ mới dẫn họ trở lại Ai Cập, điều đó làm Thiên Chúa nổi giận. Moses không đánh nhìn thấy dân Israel bị tàn diệt trong cơn thịnh nộ của Thiên Chúa, ông nài xin Chúa tha tội. Thiên Chúa nhận lời cầu nguyện của Moses và không hủy diệt dân Israel song trừng phạt bằng cách để họ lang thang trong hoang mạc 40 năm đến khi những kẻ phản loạn này chết ở đó, con cháu của họ mới là những người tiếp tục đi chiếm xứ Canaan. Giận dữ quá, dân chúng quyết định tiến vào Canaan dù Moses đã cố ngăn cản, và họ bị thảm bại trước dân Amalek và Canaan.

³ Chi phí phục vụ an ninh quốc phòng trong tổng GDP của Israel cao hơn từ 5-10 lần các nước dân chủ khác.

⁴ Ashdod nằm ở quận Nam của Israel, cách Jerusalem và Beer Sheba 70 km. Đây là thành phố cảng ở đồng bằng duyên hải miền nam Israel. Tại Ashdod có cảng Ashdod, là hải cảng nước sâu thứ 2 trên bờ Địa Trung Hải, là nơi quan trọng trong thời kỳ lịch sử cổ đại và trong thời kỳ xung đột giữa các quốc gia Arab và Israel năm 1948-1949. Hải cảng đã được xây dựng lại và khánh thành năm 1965, sau đó cảng là nơi tiếp quản tất cả các hoạt động của cảng Tel Aviv-Yafo tại thành phố Tel Aviv - được đóng cửa vào thời điểm đó. Hiện cảng Ashdod chiếm 60% lượng hàng hóa nhập khẩu của Israel. Thành phố Ashdod là nơi vô cùng quan trọng đối với không chỉ Do Thái giáo mà cả các tôn giáo khác. Ashdod được đánh giá là một trong những nơi cổ nhất trên thế giới. Ashdod được đề cập đến 13 lần trong Kinh Thánh. Trong quá trình lịch sử, thành phố đã là nơi sinh sống của người Philistine, người Israel, người Arab, người Byzantine, người La Mã trong đoàn Thập Tự Chinh.

⁵ Ben Goldberg (Dec. 2003)

⁶ Người Israel gọi Jerusalem là Vùng Đất Thiêng - The Holy Land.

⁷ Nguồn: Ben Goldberg (Dec. 2003), *Discourse of Religion on Politics in Israel: The Compability of Judaism and Democracy*, Department of Political Sciences, New York University, p.9

⁸ CIA world Factbook 2013

⁹ Sdd, p.13.

¹⁰ Rabbi Ovadiah Yosef sinh năm 1920 tại Baghdad, Iraq; chuyển đến Jerusalem khi được 3 tuổi. Ngay từ thời sinh viên ông đã được đánh giá là người rất năng động và giỏi giang trong lĩnh vực học tập và truyền bá tôn giáo, trước đó là ở Cairo, Ai Cập và sau này là ở Israel.

¹¹ Ben Goldberg (Dec. 2003), *Discourse of Religion on Politics in Israel: The Compability of Judaism and Democracy*, Department of Political Sciences, New York University.

¹² Ben Goldberg (Dec. 2003), *Discourse of Religion on Politics in Israel: The Compability of Judaism and Democracy*, Department of Political Sciences, New York University, p.31.

Tài liệu tham khảo

1. Ben Goldberg (Dec. 2003), *Discourse of Religion on Politics in Israel: The Compability of Judaism and Democracy*, Department of Political Sciences, New York University.

2. Jonathan Fox and Jonathan Rynhold (Dec. 2008), *A Jewish and Democratic State? Comparing Government Involvement in Religion in Israel with other Democracies*, Totalitarian Movement and Political Religious, Vol. 9, No.4, 507-531, Bar Ilan University.

3. Nicola Nasser (Dec. 31, 2011), *Politics and Religion: Israel's Unsustainable Politics of Exclusion in Jerusalem*, <http://www.globalresearch.ca/politics-and-religion-israel-s-unsustainable-politics-of-exclusion-in-jerusalem/28424>.